Charlez ar Braz (Charles Marie Philippe Le Bras).(Drouiz Keraës)¨Ar Hastell-Nevez 1860 – Kerhaez 1936).

War an delenn, an abardaez

Bet embannet e 1930 gand an embannaduriou “Armorica“ (Taldir), gand eun droidigez e galleg.

Moderrnnaet eo bet an doare-skriva.

Taolenn

Gwerz Menez Sant-Mikêl
Eurejou Kana
Trompiller Verdun.
Perig hag ar Roñfl.

Soniou

Kan Skolaerien Kerhaez.
Son Nevez war eun danvez koz.
Kanaouenn Gilleri.
Ar Gwez-Avalou hag ar Jistr.
Ar Vezenn hag ar Gaerell.
Komz re a noaz.
An daou Vevel hag an Oged.
An Alhweder, e Evnigou ha Perhenn eur Park.
Laer laeret.
Al Louarn hag ar Bleiz.
Raz ar parkou ha raz kêr.
Salud digoridigez ar Gorsedd en Uhelgoad.

Da Daldir (F. Jaffrennou)
hag Abalor (L. Le Berre)
va daou baeron euz ar Gorsedd.

Kentskrid

Eur skolaer breizad

(gand Taldir, gand eun droidigez e galleg)

Evid kaoud, en Deskadurez Kenta Pobleg, eur skolaer all damheñvel eun tammig ouz oberour **War an Delenn, an abardaez**, red eo pignad beteg Yann-Mari Ar Yann, ganet en Plounerin en 1825, mestr-skol pobleg en Lok-Heñvel, en Tredarzeg, en Gwengamp, leh e kentelie er bloavez 1870, Yann-Mari Ar Yann eo an troer en brezoneg euz geriou an **Diou Vreiz** gand Thielmañs, bet kanet en kendalh keltieg Sant-Brieg en 1867,hag euz **Parosian Roman** ar mouller Vatar, a Roazon, a oa lonket ar moulladur anezañ e-kerz eun tangwall a strakas en ti-ze. Ar Skolaer-Barz-se a oe mignon a galon I.-P. Ar Skourr, hag ezel e oa euz Breuriez Barzed Breiz 1800.

Mar gra, evel ma leverer, rouezder eun dra e briz, ar Skolaerien Bobleg a ouestl o skiant d'ar brezoneg a dle beza karet ganeom rag ped maint ? Kement tra a vez greet, a reer dre du, gwir eo, hogen kentoh, a gredom. dre

ar gelenn genta. Ahanta, sklêr eo ar Skol Normal a zistaol a-ratoz kaer pep kelennadurez digreizeg, me ‘fell din lavared na zeu ket diouz ar hreiz, hag ar hreiz eo Pariz.

Penaoz ‘ta eo deut Charlez ar Braz da veza eun den lenneg tuet war ar yez ? Daoust e vefe abalamour n’eo ket tremenet dre ar Skol Normal ? Respont ne gredom ket, rag bez’ ez eus da vihanna unan e-touez mistri Skol Normal Kemper, an aotrou Fañch ar Menez, hag a lavar ema a-du gand deskadurez ar brezoneg.(Dépêche de Brest, 23-1-1930).

On barz a zo ganet en Kastell-Nevez-ar-Faou en 1860. E dad, genidig euz Blestiñ-an-Trêz, a oa mestr-skol eno. Euz eun tiegez a 5 a vugale, Charlez a zeskas brezoneg azaleg e oad tenerra en eur redeg ar parkeier en kompagnunez ar gouërien vihan a gare kalz. Da 12 vloaz, e oe lakaet evel bourser en Kolach Montroulez. An amparta euz ar skolidi ez oa. En 1877, ez oa degemeret Bacheller-war-ar-Skiantchou penn-da-benn.

Charlez Ar Braz a zilezas, en despet da beb gortoz, ar Gelennadurez Eileg evid antreal er Gelennadurez Kenta. O veza selaouet e galon e fellas gantañ menel e-kichenn e dad ; goulenn a reas e-tal dezo eur garg a adjoint, a oa roet dezañ.

En 1882, da 28 vloaz, ez oa anvet da Rener en Sibiril, goude en Kleder en 1883. Chom a reas 19 vloaz er garg-

se. En 1901, Renadurez Lerhaez o veza goullo, Ar Braz a oe anvet eno, ha ne gimiadas ganti nemed evid kemered e retret, e 1918, goued e beza bet ar brasa meuleudiou digand e vistri, hag an uhella enoriou akademig. (Medalez alaouret kenstriv an Aval 1890 ; Medalez a enor. Deskouezadeg Ollvedeg 1900 ;ofiser an Deskadurez Pobleg).

Charlez ar Braz n'en-deus biskoaz greet fae war ar brezoneg, e-pad 40 vloaz a gelennadurez. ER hontrol, en em zervijet en-deus euz ar yez, bewech ma'z oa red, evid deski ar galleg. Koulskoude ne zeraouas skriva brezoneg war-dro 1892, pa oa krouet gand Louis Tiercelin, Hermine hag ar Parnasse Breton, e-leh ma tiredas oll Varzed divez ar hantved. En eul lenn Kenteliou a skuer vad an abad Moreau, rener Feiz ha Breiz en 1889, eo e stagas gand studi genta ar yez lennegel. Êsa a reas da genta e-bazr an Hermine ha goude e-bar Ar Vro tro 1904. E werziou brezoneg a zo bepred leun a sklêrder, hag a oueskder dreist : e Awen a zo atao klaseg, kentelieg : karoud a ra an daore deskeduz, ar vojenn, ar gontadenn, ar zorhenn. Evid lavared gwir, Ar Braz a chom skolaer a-raog, zoken en e werziou. Mar deu d'on yez, deiz pe deiz, mond e-barz an tier-skol, e ranko on bugale vihan deski o henteliou brezoneg el levr War an Delenn an abardaez.

A-hend-all, Charlez Ar Braz a zalh deuz unan bennag. Ha n'eo ket kenderv da Anatole Ar Braz, a reom kañv dezañ ? Evel ar skrivagner brudet-se, en-desu karantez vraz evid Breiz hag he oll Treuzlavariou.

Kement rag-se, e1927, eun enor a oe da Skol-Veur ar Varzed degemered en he zouez, gand ar reñk a Zrouiz, ar Mestr mad-se, an hini [1]en-doa digoret d'ar sklêrijenn kalz a remziou Bretoned vihan.

Hirio eo retretet, en-dro dezañ doujañs oll dud Kerhaez, ha karantez konfortuz e vugale, hag e vugale-vihan, Charlez Ar Braz a wel 'dreg e gein neudenn hir hent eur vuhez eeun, onest, labouruz,, oll konsakret d'an Traou Kaer ha d'an Traou Mad.

Komz a reom en ano e oll genvroiz, en eur lavared dezañ : Kalz a vloaveziou c'hoaz !

Fañch Taldir Jaffrennou.

---

[1] an hini : pehini er skrid orin.

Gwerz Menez Sant-Mikêl

Ton : Petra ‘zo nevez e Kêr-Iz ?

Da Daldir Jaffrennou

I

Da hedal ma vezo evet
Ar flip a-barz mond da gousked,
Yann, lavarit, mar plij ganeoh,
Marvaillou kaer, ‘vel ma ouzoh.

Degasit din ‘ta eur skod-tan
Ma tanin va horn hag ez an,
Paotred, merhed, d’ho tisplega
Gwella ma hellin ar werz-ma’.

II

Etre Sant-Mikêl ha Konk-Gall,
E leh an oad, ez oa gwechall
Meur a barrez eskopti Dol
Dindan ar mor deuet da goll.

En unan ar parreziou-ze,
Anvet Sant-Vinot, e veve,
Pell amzer ‘zo, daou zen nevez,

Loeiz, Madalen, el levenez.

Eñ, Loeiz, a oa eur micherour,
Hi, Madalen, eur plahig flour,
Eu plahig koant, mistr ha kempenn,
Tud evuruz, Loeiz, Madalen !

Eun dra bennag koulskoude ‘raog
Teñvalmad tal ar wreg yaouank,
Evel ma ra eur goumoulenn
Galster an neñv en eur drement.

Rag bez’ he)devoe a-wechou
Leun he daoulagad a zaelou,
En kuz da Loeiz, hi, beteg-henn,
A-hed an amzer ken laouen.

Abaoe m’oant eurejet
Diou wech ‘oa greet al lapoused,
E-harz toenn o zi balan,
O neiziou karget a richan.

Ha Madalen, eur mintinvez,
War barlenn Loeiz ‘deu da azez,
Ha d’he fried neuze ‘lavar

Ar plahig kêz en he glahar :

« Na, me ‘garfe, en deiziou-ma’,
Kinnig d’an Itron Varia
Eur ouel... O Loeiz ! mar am harez,
Ganen d’ar chapel e teufes.

Dirag ar Werhez da zaoulin,
Ha marteze e rofe din,
Eun deiz, mar selaou or pedenn,
Da luskellad eun êlig gwenn... »

« Bez da galon heb nehamant.
Ganez ez in, va Douisg koant... »
Emezañ o pokad dezi
‘Vid he daoulagad da zehi.

Mad alen ‘n em lakaas eta
Hebdale da vrouda,
Ha Loeiz hag hi, ‘benn tri devez,
Ez ajont da gas d’ar Werhez.

Eur ouel gaer, broudet, moan ha skañv,
‘Vel er prajou talarenn hañv,
Eur ouel gwnnoh eged na vez

An erh war lein Menez Arrez.

III

Da Batronez an Arvoriz,
E tegasent, hervez ar hiz,
Oll dud ar vro, gwall beherien,
Kinnigou kalir hag arhant gwenn.

Hogen ar hinnig diweza
Oe gand ar Werhez, ‘vel ma’z oa
‘Vid daspren pehed braz ebed
Dreist ar re all degemeret.

Hag ar Werhez a vennigas
Mennoz Madalen hag he gwaz
Ha, fin ar bloaz, ‘vito ar hleier
A zonas drant ha skiltr en êr ;

Rag an êlig a oa deuet,
Ha Madalen, oh e zelled
En e gavell war ar bank kloz,
’Oe ‘n he halon ar baradoz.

Nao devez goude ‘r vadiziant,
Madalen, gand he mabig koant,

He-devoa anvet Gabriel,
A gerzas beteg ar chapel.

Ha d'ar Werhez e lavaras :
« Intron Vari, deoh me 'zigas
Ar bugel ho-peus din roet
Hag am-eus-me deoh-c'hwi gouestlet.

Ho pedi a ran d'hen harpa
En dañjeriou euz ar bed-ma',
Ha pa deuio e dremevan,
Hen sikourit, o ! Gwerhez hlan ! »

Hag ar bugelig a zavas
Suk ha bemdez gwisket en glaz,
Liou benniget Intron-Arvor,
En c'hwez nerzuz an êzenn-vor.

IV

'N abeg siou tud Sant Vinot,
Pe an dud dall e-tal an aod,
'Lakaas Doue, en e gounnar,
D'o hofonti !... Nikun ne oar.

D'an ampoent-se, e-kreiz an noz,

Nozvez enkrez hag a valloz,
An doaur spontet a grenas,
Al loar en neñv en em guzas.

An oabl, freuzet a darziou tan,
A skuillas ar glao heb ehan,
Ha kloh an tour en em lakaas,
Euz e-unan, da zon ar glaz.

Lenn Sant-Vinot disreolet **Lenn : ar waz.**
En eun taol-kont a oe kresket
Hag a goeñvas evel al lez
Ankounahaet war an trebez.

D'ar beure, an heol droug-livet
A ziskouezas d'an dud, mantret
Gand ar horrol hag an anken,
N'oa ket, siwaz ! ar lenn hepken

Deut da zihlann ha da gweñvi ;
Ar mor ivez, o kounnari ;
'N eur grozal 'deue d'o distruj :
N'oa ken ar mor, mez an Diluj !

Neuze 'redejont, kollet o fenn,

D’n iliz da glask goudorenn.
Kerkent hag int, wr an treujou,
E teredas ar gwagennou.

Hag ar mor yen a astennas
Warnezo e lianenn hlaz. **lianenn : liñsel**
N’oa ken a-wel, war an dorgenn,
Nemed ti Loeiz ha Madalen.

Pa arruas an tarziou mor
Oh eonenni war dreuz o dor,
Int a bignas war an doenn,
O bugelig en o hichenn.

Siwaz ! ar mor ‘zave atao
Hag a ruillas beteg enno,
Hag, en eur ober sin ar groaz,
Ar paour-kêz mamm a lavaras :

« Gwerhez Vari, deut d’or sikour !
Ema bremañ warnom an dour !
Ra vezo meulet Doue, Loeiz,
Pegwir ‘varvim er memez deiz. »

« Nann, Madalen. » « Petra, ‘mezi,

E lavarez d’am glahari ?
Daoust hag eñ ‘hellfes dilezel,
Loeiz, ha da wreg ha da vugel ? »

« Nann, emezañ. Selle, Madalen,
N’ez eus mui stroñs gand ar wagenn,
Sioulloh ar mor ha, marteze,
E tiskenno heb re dale.

Koulskoude kresi ‘ra c’hoaz
Eun tammm bennag. War va diskoaz,
Te, Madalen, gand Gabriel
En da ziouvreh, a rank sevel.

Me, harpet mad war an doenn,
A vezo din êz ho tougen,
Ha mar yafe ar mor en-dro
‘Hellfeh tehed diouz ar maro. »

Kalon Madalen en he hreiz
A rannas : « O ! emezi, Loeiz,
Mervel a rin ganeoh ho-taou ! »
« Nann, Madalen. Red va zelaou.

Evid Gabriel e rankez

Klask beva c’hoaz, va harantez.
Hastom !... N’ez eus mui da dermen...
Eur pok diweza, Madalen ! »

Hag ar reuzeudig a zentas...
Dioustu an dour a holoas
Penn Loeiz, hag, o sevel bepred
E kelhas dezi tro he bruched.

Eviti pebez kalonad !
Beuzet e oe he daoulagad
Gand an daelou c’hwero meurbed
A skuille war o evurusted

Tremenet en ken berr amzer,
Evel ‘tremen eun huñvre kaer,
Evel, en aod, eun nijadenn
Gwelenned a-zioh an tevenn. **Gwelenned : gwelini.**

Hag an dour a yee war greski.
Hi en em nerzas da reudi
He diouvreh skuiz evid dehel
Uhelloh-uhel he bugel.

« Pedom, emezi, Gabriel,

Ar Werhez da rei deom skoazell.
E-barz va foaniou tremenet
He-desu atao va dizoaniet.

« M’ho salud, Mari, leun a hras,
An Aotrou... a deuas
War he muzellou da vouga
He hlemm hag he homz diweza.

Oll eo echu. War ar mor braz
A-boan mar e vez gwelet c’hoaz
Bleo alaouret ar bugelig
Hag e zae hlaz eun nebeudig.

V

Hogen, oh an iliz parrez,
Ar Werhez, er poent-se memez,
Dre ‘r prenestr arheg uhella
A dehe kuit d’ar buanna.

Tremen a ree, skañv ha skeduz,
War-zu bro he Mabig Jezuz,
Leun he diouvreh a ginnigou,
Pa welas war ar gwagennou

Eun dra bennag glaz ha melen
O loh, hijet gand an êzenn,
‘Vel ar parkou blaveola
‘Mesk an ed dare a-vrema’.

« O ! emezi, anaoud a ran
Bugel Madalen hag ez an,
P’eo din gouestlet, heb mui gortoz,
D’e gas ganen d’ar baradoz... »

Hag o paouez da nij, buan,
En bleo ar bugelig bihan
E krogas mez ken pounner ‘oa
Ma rankas e lezel da goueza.

Ar hinnigou he samme re
En puñs ar mor don, ha neuze,
O veza, gand kalz a boan c’hoaz,
Dibradet ar hêz, hi ‘welas

Petra a oa o stourm outi ;
Bez’ he-devoa sachet ganti
Oh an doenn, en eur blokad,
Ar bugel, ar vamm hag an tad.

Rag pep hini anezo,
Dre ma zante dond ar maro,
War muioh-mui en em reude
Da zerhel stard en egile.

O selloud ouz an heveleb tra :
« Diue e-neus greet er bed-ma', »
'Me ar Werhez karantezuz,
« Traou kaer meurbed ha dudiuz ! »

Hag ar Werhez, laouennet braz,
'N eur vousc'hoarzin a gemeras,
E-barz eur pleg euz he mantell,
An tad, ar vamm hag ar bugel.

Teri garantez 'r memez hini,
N'eus 'med eun ano eviti,
"Ar Famill" ; Bennget ra vo
War an douar 'vel en neñvo' !

*

Hag abaoe an amzer-ma'
An heol, pa zao, 'zeu da bara
War leoiou trêz pe mor uhel
Tro-war-dro Menez Sant Mikale.

Eurejou Kana

D’Abalor (Léon ar Berr)

I

Santez Mari, en amzer-ze
Ha Sant Jozev a zistroe,
War-zu o gêr, Jdezuz ganto,
Euz o beaj, skuizet maro.

Deuz an Ejipt, ‘vid mond d’o bro,
‘Oant partiet tri devez ‘zo,
Hag e kerzent behiet-meurbed
Gand an tommder hag ar zehed.

Ha ne jome, siwaz ! takenn
Er zseier war gein an azen,
Er seier ler o-doa leuniet
A zour, an deiz m’oant partiet.

Hogen eienenn e nebleh
Ne darz e-barz trêz ar goueleh,
Hag e seblante ar blenenn
War muioh-mui en em astenn.

Jozev a zelle tro-war-dro
Mar deufe eur zikour dezo
‘Pad ma roe ar vronn Mari
D’he mab bihan en eur bedi.

‘Benn ar fin, o tond ar o zu,
E kredas gweled eun tarch du
‘Ne em zistaga war an trêz gwenn,
Ha diou, ha teir... deg... hag ouspenn.

Eun nebeud amzer goude-ze,
O houzoud mad petra ‘oa se,
Laouen e lavar d’ar Werhez :
« Doue, ouzom, ‘n-eus bet truez.

A-dra zur, brema’ me a wel
Eur haravin ‘zo en dremmwel.
He gweled ‘ran tostaad a-grenn,
Ha prest ez eom d’he diarbann. »

Ha sant Jozev pa ‘n em gavas
Ar haravin, a lavaras
Da beb una a dremeen :
« Va zelaouit en an’ Doue

En an’ Doue deut d’on zikou ;
Roit deom eur bannahig dour. »
D’e bedennou, bepred, siwaz !
Peb Morian a respontas :

« Tud kêz, on dour a zo dister,
Hir on beach. Or zier ler,
Gweled a rit, ‘zo a-vrema’
Hanter goullo. N’hellom netra. »

Chom a ree c’hoaz c’hweh dromedal
Eur pennad ar-lerh ar re all,
Hag o-doa an dud a dougent
An êr da veza tost kerent.

Ha Sant Jozev en braz anken,
D’an hini kosa ar vandenn,
Eur wech diweza a lavare :
« Eul lommig dour, en an’ Doue ! »

Ar Werhez Vari heh-unan,
He daouarn kroazet dirazañ,
‘Lavare : « Prest om da vervel ;
Ho-pet truez ouz or bugel. »

Hag an den-ma’ a oa o vond
D’ober dezo memez respont,
Pa reas dezañ ‘r Mabig Jezuz
Eur mousc’hoarz dous ken azeuluz

Ma santas e galon teuzed
A garantez hag a respet ;
Hag e teuas, hep kaozeal,
Da zsikenn deuz e zromadal.

Hag o stoui war e zaoulin
E salud ar Mabig divin.
Distaga ‘ra oh an diber, **diber : dibr.**
Karget a zour, daou zahig ler.

War gein an azen o lakaas,
Ha war e loen eh adsavas
‘N eur lavaroud : « Tapom buan,
Va bugale, ar haravin. »

‘Pad ma lavare ar Werhez :
« Mil bennoz deoh ha trugarez !
Asur, va mab, eun deiz a vo,
Euz ho madelez ho paeo. »

II

Tremenet ‘oa tregont vloavez,
War-dro, abaoe an devez
‘Roas Morian skoazell
Er goueleh d’ar Famill santel.

Deut e oa brema’ an amzer
‘Vid Jezuz da guitaad ar gêr
Ha, dre bevar horn an avel,
Mond da brezeg e aviel.

Ha dre oll en e veachou,
War ribl ar mor hag al lannou,
Dre ar blenenn, war ar mene’,
‘R oe da gleved komz Doue.

Hag oh e zelaou, e sante
Ar paour-kêz tud ar re ‘veve ar re : **pere er skrid orin.**
Bete’ neuze ‘barz an enkrez
En o halon al levenez.

Sant Jozev n’oa ken er bed-ma’
Ha Santez Mari he-devoa
He zi Nazaret dilezet
Evid heulia he mab karet,

Evid heulia he mab Jezuz
E tlee, o ! mamm druezuz !
Eun deiz da zond, siwaz, gouela
War lein menez ar Golgota.

Dre ma’z eent o-daou eta
Emberr du-hont, emberr ama’,
En em gavjont, eun deiz a oe,
E kêr Kana, er Galile.

Ha tud euz ar vro a deuas
D’o fedi d’ober de’ ar hras
Da gemer perz ganto er pred
A oa aozet ‘vid eun eured.

Jezuz ha Mari a chomas
D’ar fest. Hogen e tegouezas,
A-raog m’oa deut ar pred d’e fin,
War an daol, da vankoud ar gwin.

Mari, kement-se o weled
War-zu Jezuz ‘zo distroet :
« Gweled a rit-hu, euz an tu deho’
D’an dud nevez, gwenn-kann e vleo

Ha dous e zellou, eur hoziad ?
Euz ar wreg yaouank eo an tad,
Hag hennez eo ar Morian
On zikouras er gouelh-tan.

Ar picherou a zo goullo ;
N'esu ken a win da skuill enno,
Ha, 'benn warhoaz, ar goaperez
A vezo war an tiegez.

Na, c'hwi 'pefe ar vadelez
Dond da espern kement a vez,
Evel m'ho pedan, emezi,
D'ar hañvaler d'an hini **d'an hini : da behini, er skrid orin.**

Em-boa prometet, eun devez
Ma'o eun deiz e vije bet,
Va mab, ganeoh-c'hwi, gopraet. »

Ha Jezuz, en eur vousc'hoarzin,
A respontas d'e vamm divin :
« N'ho-pezit nehamant ebed,
Ho promesa 'vezo dalhet. »

Neuze, d'ar re a oa o servij,

Mari a lavaras : « Mar plij,
Selaouit mad ha grit dillo
Ar pez va mab a lavaro. »

(Eno ez oa c'hweh laouer-mên
A zervije d'ar Judevien,
Beb bloaz, pa deue an devez
D'ober gouel ar Glandigez).

« Kargit gand dour euz ar feunteun
Al listri-ma'. Pa vezint leun,
Kasit raktal war an taoliou
Ar pez a vo el laouerou.

'R memez amzer, c'hwi a gaso,
Eme Jezuz, e giz ar vro,
D'ar mestr-ostiz eur hanafad
'Vid ma welo mar ez eo mad. »

P'en-doe ar mestr-ostiz evet
Ar pez 'oa dezañ kinniget,
D'an dud nevez e lavaras
Penaoz ez oa souezet braz :

« D'ar hustum e roer bepred

Da genta, da ddu an eured,
Ar gwin ar gwella, emezañ,
Mez c’hwi ho-peus, ‘vel a welan,

C’hwi ho-peus roet ar wech-ma’
Ar gwella gwin da ziweza. »
Ar zervijerien, a-dregañ,
A zerede : « Setu amañ,

Emezo, an dra vurzuduz
‘Zo degouezet : Dre urz Jezuz,
Ni on-doa a zour sklêr
Al listri-ma’, ar c’hweh laouer.

Hag an dour ‘zo en em droet
Kerkent er gwin ho-peus evet. »
Hag an oll ‘oa e-barz ar zal
‘Chomas boemet a gemend-all.

Hag an dra-ma’, tud vad, ‘zo bet
Eun devez eured arruet,
Euz Jezuz ar burzud kenta,
Er Galile, ne ker Kana.

Trompiller Verdun

D'an Doktor Marchais, en eñvor deuz e vab Loeiz, maro war an dachenn a enor.

I

Tostait, tud a Vreiz-Izel,
Ha dirazoh, a vouez uhel,
Ez an da gana eur werz kaer,
Maro eur soudard trompiller.

Hag an dra-mañ, e-pad ar bloaz
Naonteg kant c'hwezeg, erruas
Dirag kêr Verdun seziset
Gand mab Gwillou ar Milliget.

Gwallgaset gand ar Frañsizien,
Ar Brusianed, war pep tachenn,
Vaux, Douaumont, Fleury, bepred
'Oe trehet gand on soudarded.

Dre ne hellent ket enebi
Gand lealded oh on re-ni,
Evel bleizi en o zoullou,
En em guzient e trañcheou.

Eno ‘roent gaziou marvel
Ha, pa skoe eur barr-avel
Tu or linennou, war on tud
E tistaolent o haziou pud.

Mez or soudarded, war evez,
Ne ‘n em gavent nemeur diêz :
Kelennet gand ar gederien,
E lakent masklou war o fenn.

II

Dirag Verdun ez oa eta,
En trañcheou linenn genta,
Souaved o hedal ma teufe
Ar Brusianed da zaill warne,

Pa zegouezas ar habiten
En eur youhal a-bouez e benn :
« Paotred ! tapit πrest ho masklou,
Warnom e teu koumoul gaziou. »

Hag ar habiten a rede
D’orjellavaroud hebdale **D’orjellavaroud : da delefoni.**
D’an ofiser euz eur rumm all

Teuler evez d’ar houmoul fall.

Pebez ranngalon a grogas
Er habiten ha pa welas
Ez oa trohet an orjalenn !
Penazo kelenn re ar vandenn.

A oa war-lerh ‘tro c’hweh kant paz !
Hag ar re na zoñjent biskoaz **ar re : pere er skrid orin.**
E vije warno ar gaziou
A-raog ma lakjent o masklou !

Ha, kas dezo eur helenner,
N’oa ket da zoñjal d’hen ober,
Rag ar goumoulenn droug-livet
A-vrema’ a zo erruet.

Hag en eun taol-kont ar houmoul
War an trañche ‘goueze a-boull,
Pa deuas da zevel souden,
A-grenn-tost ouz ar habiten.

En den kaloneg ‘mesk an dud
Vuia kaloneg. ‘N eur zin mud,
Hen kourajas en e anken
En eur rei dezañ da gompren

Penaoz n’oa ket kollet ar stal,
Ha penaoz e e ouezfe raktal
Ober d’e vreudeur en dañjer
Kleved an arouez savetaer.

En e galon tan an aberz,
‘N em ouestl d’ar maro, ha, gand nerz,
(Astraf harozuz, dreistunan !),
E stlap e vaskl pell dioutañ.

Kas a ra e drompill d’e henou
Hag, o starda e vuzellou,
‘Vid ma vezo klevet a-bell,
E son, e son kement ma hell.

Hag e drompill troet a-benn
D’an eil trañche ‘vid he helenn **trañche : gwregel, evel ar ger galleg.**
A-dreuz an êr, e kas dezi
Euz an “Alerte“ ar soniri.

Da genta, ar son a zave
Sklent ha skiltruz hag a greske,
Mez prestig muioh-mui izel
‘Eu da goueza ha da vervel ;

Rag an trompiller a zante
An êzenn flêriuz a lonke

Diskenn en e houzoug devet
Beteg e vouzellou gwriet.

Neuze, mouget gand ar gaziou,
E drompill stard war e henou,
An trompiller a zo kouezet ;
Mez ar re all ‘zo saveteet !

Kouezet ez eo war an dachenn,
Ra vezo meulet en merzer-meur
Evid ar Vro hag e Vr eudeur !

Perig hag ar Roñfl

D'an Dimezell Nathalie de Volz Kerhoent (Gwenfrewi)

I

Bemdez, beteg an noz azaleg ar mintin,
O kan' hag o sutal, Perig ar paotr lirzin,
A rede dibreder a-dreuz ar brouskoajou,
A-dreuz al lanneier, ar parkou, ar prajou.

Eun devez e soñjas 'vefe dezañ ebat
Moned d'ober eun dro du-hont war-zu ar hoad
Deuz an hini en-doa klevet komz a-wechou **an hini : pehini er skrid orin.**
Evel deuz eur vro gaer leun a wez, a vleuniou,

Bro dañjeruz ivez... « N'eus forz ! koust pe gousto,
Eur wech, da vihanna, d'he gweled me 'yelo. »,
Emezañ. Ha setu, eur mintinvez, Perig
A gerz, laouen ha skañv, pell euz e lochennig,
El leh en-doa bevet beteg-henn evuruz,
Dre ar gwenojennou bordet a vrukou ruz,
Ha dre veur a hent kleuz e redas hep paouez
Beteg ma 'n em gavas en koad e hoantegez.

II

Emañ e-bazr ar hoad. Evnigou a richan,

Gwenan, balafennou a nij en-dro dezañ ;
An deliou a hiboud, hijet gand an êzenn,
Ha Perig dudiet a gan e ganaouenn.

Souden, ‘mesk ar hlazenn ‘welas eur wazig koant
Dindan ar gwez lintra ‘vel eur ruban arhant,
Ha kerkent war he ribl ‘ma Perig deredet,
A blegas ‘vid eva hag e zehed torret,

Eh adsave... Siwaz ! na, pebez tra euzuz
A zo ‘ta c’hoarvezet ? Eur jigant braz spontuz
En e graban serret a zalhe ar hêzig.
Ha kaer en-doa lakaad e nerz, ar reuzeudig,

Evid esaad tehed, ar jigant hen lakaas,
En despet d’e glemmou, ‘n eur zah ‘n hini ‘daolas. **‘n hini : p’hini er skrid orin.**
‘N eur hoarzin, war e choug evid distrei d’e gêr.
Dor an ti digoret, e tenn euz ar zah ler

Perig spouronet oll hag a gren o weled
Tri baher o rosta dirag tan an oaled
‘Vid koan ar roñfl. Ha Per, er gwel a gement-mañ
A gredas degouezet e zevez duweza.
Ne oe ket koulskoude laket dioustu da fall.

Ar jigant hen serras e-barz eun tour teñval,
E foñs eur prizon yen, klozet c'hoaz tro-war-dro
A varrennou houarn hag hen laoskas eno.

Gadn eur skudellig dour hag eun tamm bara seh.
Mez Perig ne zoñje, o tizesperi teh,
Nemed da hirvoudi. Siwaz ! en eur ouela,
E hakveze ar maro da zond d'e zieuba.

III

Chom a reas eno eun devez hir meurbed
Oh 'n em adeñvori an amzer dremenet,
Ar hleuziou goloet a leton hag a van,
An edou alaouret a-zindan an heol splann,

Hag ar prajou bleuniet, ar roz, an eienenn
A darz ken sklêr etre ar reier en draoñienn,
Ar stang a kugerne 'dreg ar brankou kelvez,
Leh en em gibelle deuet an abardaez ;

E lochenn pallennet gand an dillo... du-ze...
O ! na pell ez int 'ta ar baradoziou-ze !

IV

Koulskoude, 'n deiz war-lerh ar jigant a deuas

D’e weled ha, dioustu, dezañ e lavaras :
« ‘Barz ar hoad az klevis o kana a-bouez-penn
Kanaouennou ken brao. Da gleved a garfen.

« Kana evel er hoad ! » Daoust hag en eur prizon,
E helle c’hoaz kana pa ranne e galon ?
Dre ma tave, ar roñfl, gand eur vouez kounnaret,
‘Lavaras adarre : « Kan ‘ta !... Ne houlez ket !. »

« Gortoz !... » Hag en eru gomz evel-se e sachas
Perig, ar reuzeudig, er-mêz hag hen hijas,
Oll bronduet e gorv ha dija o ronkal.
« Ha kana a ri ‘ta ? emezañ, eur wech all ?
Mar ne zantez, ez an... » Neuze Per a daolas
Eur youhadenn skrijuz ‘n êsaad tehed c’hoaz ;
Ober ‘reas eur lamm, hag e kouezas maro,
Evid peurachui e avañtur garo.

V

Ahanta ! bugale, n’hoh-eus ket divinet
Ez oa Per eul lapous ? Ar Roñfl en-doa tapet,
Deut da veza bourreo, eur paotr fall digalon !
Bugale, er hoajou, redit a-grezi kalon.

Dindan bolz ar gwez glaz, war ribl ar gwaziou sklêr ;

Lakit ar bokejou bleuniou ‘n nevez-amzer ;
Kit da gutuill sivi, ha lus, ha mouar du ;
Kemerit diduell ha redit a bep tu ;

Mez lezit en e goad, m’ho ped, en an’ Doue,
Ar paour-kêz lapousig da gan en librente’.
Petar ‘vad a ve deoh, pa ‘pezo e dapet,
Heb derhel goude-ze klozet en eur gaoued !

Petra ‘rafoh gantañ ? Siwaz ! eru hoariel,
An hini a houzañv hag a deu da vervel. **An hini : Pehini er skrid orin.**

Soniou
Kan Skolaerien Kerhaez

D’an doktor C. Mengy (∏aotr Goelo)

I

Pegement e kar, pesketaer Arvor,
E vag luskellet war ar gwagennou,
En êzenn vintin, ken mistr pa zigor
He goueliou gwenn-kann evel askellou !
Ha den ar mêziou ken kaled d’ar boan,
Kaloneg, ha kreñv evel eun dervenn,
A drid o weled, dindan an heol splann,
An ed o lintra evel aour melen.

Paotred ar mêziou, paotred an tevenn,
Gwelloh desket, ni a ouezo gouren
‘Eneb an avel ha kounnar ar mor,
Labourad gwelloh douar an Arvor !

II

Tud Arvor a gar bleun ha lanneier,
Al lenn sklêr a red e ribl an draoñienn,
Hag an hentchou glaz e leh ma klever
Euz merhed Kerne ar soniou laouen.

Ha re an Argoad, pell ouz o lochenn.
Diskarerien gwez, boutaouerien-goad,
A rankfe mervel evel evnigou
Heb neiz, dianket er mêz ouz o hoad.

Paotred an Argoad, paotred an Arez.
Ni a lakaio an deskadurez
En or penn breizad, kaled ‘vel ar roh,
An deskadurez ‘ra an den gwelloh.

III

Mez ar Vreiziz-ma’, mar dint ken tener
‘Vid korn benniget euz bro o zadou,
A zo, a hend-all, o ! Frañs, paotre taer
Prest da skuill o gwad war an tachennou.

Ha, pa deu warnout an enebourien,
Oll emaint war zao en-dro d’ar banniel,
Mar kouezont ez eo gand ar youhadenn :
« Kent eged traisa, ni a oar mervel ! »

Skolaerien an aod hag ar meneziou,
Euz ar parkeier hag euz ar hoajou,
Evid Frañs ha Brezi e labourom ;
‘Viti e vevom ; ‘viti e varfom !

IV

Euz ar Republik, Grenadour Kenta,
Enor Kerhêz ha Breiz penn-da-benn,
Da zeiz an darvoud, ra deuy da bara,
O ! Malo Corret, da skeud war or penn !
Ha war-zu ar Gwell, kerzom heb ehan,
Or halon dispont, or spered digor ;
Ni heuillo da skwer, o ! Republikan
Ken braz ! maro war an dachenn enor.

Dit an Tour d'Auvergne, en da gêr Kerhaez,
Lehe 'tered ar bobl leun a levenez,
Evid deiz da ouel 'kinnigom ar zon
A ganom hirio deuz a-greiz kalon.

Notenn el lero orin : Ar han-mañ a hell ivez beza anvet :"Kan skolaerien Veiz-Izel" ; en eru gemer, e-leh an diskan diweza, an diskan war-lerh.

Kemmadenn
an diskan diweza evid an eil penn-ano

An Tour d'Auvergne, euz an hini an ano **an hini : pehini er skrid orin.**
Ken brudet a zo skignet e peb bro,
En da eñvor eo bet savet ar zon
A ganom amañ euz a greiz kalon.

Son Nevez war eun danvez koz

D’an doktor Ch. Colonnec (pareour)

Me am-eus eur vestrezig en Penn-an-Roz *(diou wech)*
Hag e redin d’he gweled heb mui gortoz,
Hag e redin d’he gweled disul d’an noz.

Ha mar deuez d’am gweled, va hloareg koant, *(diou wech)*
Me ‘n em droio en eur pesk er ster arhant.
N’az-pezo ket va halon hervez da hoant.

Mar ‘n em droez en eur pesk, ‘vel ma larez, *(diou wech)*
Me ‘vezo pesketaer, o ! va mestrez !
Me ‘besketo va Dousig dre garantez.

Mar deuez d’am fesketa ha d’am spouron, *(diou wech)*
Me ‘n em droio en heizez er hoajou don.
N’az-pezo tamm, kloaregig, euz va halon.

Mar ‘n em droez en heizez ‘vel ma larez, *(diou wech)*
Me a vezo chaseour, o ! va mestrez !
Me ‘chaseo va Dousig dre garantez.

Mar deuez d’am chaseal, ‘risk d’an muntri, *(diou wech)*
Me ‘n em raio leanez ‘n eun abati,

N’az-pezo ket va halon, o ! kloareg kri’ !

Mar ‘n em reez leanez, ‘vel ma larez, *(diou wech)*
Me ‘yelo da vanah, o ! va mestrez !
Me ‘goveso va Dousig dre garantez.

Ha mar deuez d’am hoves, ‘oueli c’hwero, *(diou wech)*
Gwenn-kann maro em gwele te am havo.
‘Roin ket va halon, kaer az-pezo.

Mar da gavan gwenn-maro ‘n da wele-kloz *(diou wech)*
Plas Sant Per a gemerin er Baradoz
D’hen digeri d’am Dousig euz Penn-ar-roz.

Kanaouenn Gilleri

D'ar Mestr Skrivagner Auguste Dupouy.

I

Bez' ez eus eun denig, e ano Gilleri,
A yeas da chaseal eun deiz ar hlujiri.
Pignet war eur wezenn 'vid selled ouz e gi,
Ar Brank, dindan e bouez, a deuas da derri.
War an ton tra, la, la, la,
War an ton tra, la, la, la,
War an ton tra, deri dera
Ha tra la la.

II

Ar brank, dindan e bouez, a deuas da derri.
Kouezet war al leton ar paour-kêz Gilleri
'N-eus diaozet e vreh ha diwadet e fri.
Intronezed euz kêr 'zo deredet d'he hri.
War an ton tra, la, la, la, *etc*.

III

Intronezed euz kêr 'zo deredet d'he hri,
Unna gand eur palastr hag eben chalpi ;
Unan all a zouge skudell ha torch-listri :

Aozet ‘oe prest e vreh ha torchet brao e fri.
War an ton tra, la, la, la, *etc*.

IV

Aozet ‘oe prest e vreh ha torchet brao e fri.
‘Vid o zrugarekaad, va homper, ‘n eur hoari,
A bokas de’ o-zeir, e galon o virvi,
Hag ama’ eh echu kanaouenn Gilleri.
War an ton tra, la, la, la, *etc*.

V

Hag ama’ eh echu kanaouenn Gilleri,
Kanaouenn ‘zo bet greet, va zud vad, d’ho teski
Penaoz oar ar merhed parea eur gouli.
War an ton tra, la, la, la,
War an ton tra, la, la, la,
War an ton tra, deri dera
Ha tra la la.

Ar Gwez-Avalou hag ar Jistr

D'ar Mestr Charlez ar Govig.

N'o-deus aon ebed, ar gwez avalou
Na demeus ar skorn, an erh, nag ar glao.
Pa yud an avel a-dreuz o brankou,
Evel luskellet, 'zoñjont da zsitro
An nevez-amzer a zegaso de'
Ezennou Ebrel, an heol benniget,
Ha, gand ar bleun fresk, an deliou neve',
Kan al lapoused.

Kanom a vouez uhel
Gwez avalou on bro,
'Zo gweñv ha kreñv evel
Gwez kelenn ha dero !

Hag ar brankou gweñv a blego dindan
Pouez ar frouez ruz, ar frouez melen,
Evid o hinnig en hañv, da zistan
Kornaillenn dizeh an dremenerien.
Pa'z int d'o zastum, matez ha mevel,
Er memez aval 'krogo pep hini
En eur vousc'hoarzin, o ruzia evel

Avalou api.

‘R gwez madelezuz koulskoude ‘viro
Avalou a-vern evid ar waskell.
Pa vo tremenet amzer Gwengolo,
O dour ‘vroustaho. Klevit ! an donnell
A drid hag a gan son ar jistr nevez,
Ar jistr hag a skuill da neb tañva
Etre mignoned, e-barz eur banvez,
    C’hoarz sklintin ar joa.

Daust ha ne deo ket plijadurusa tra,
Dindan an heol splann, mond d’ar pardon ?
En disheol an telt, diskuiz’ hag eva
Ar jistr flour d’ar staon ha tomm d’ar galon ?
Diviza laouen a vez greet neuze
‘N eru houllonderi boutaill jistr stoufet,
Jistr Breiz impentet gand Sant Gwenole
    ‘N amzer dremenet.

Ha ne deo ket c’hoaz dudiuz meurbed,
Dorojou serret, er goañv, goude koan,
Dond d’en em voda en-dro d’an oaled ?
Ha chom da gonta e-kichenn an tan,
Marvaillou gwechal, re on amzer-ni,

Hag eva, a-raog mond d’ar gweleou,
Ar “flip“ tomm a verv en eur eonenni
    ‘Barz ar picherou ?

    Kanom a vouez uhel
    Gwez avalou on bro,
    ‘Zo gweñv ha kreñv evel
    Gwez kelenn ha dero !

Mojennou

Ar Wennili hag ar Bugel

D'ar Mestr Fañch Vallée (Ab Herve)

Kannad an nevez-amzer gwennili tremeniad,
Ehan da nijal ha laosk da ziskuiz eur pennad
Da askell duoh eged ar mouar war an drez,
Ha lavar din, gwennili, deuz peleh e teuez ?
« Da houlou-deiz, skolaerig, d'ar poent m'oas goueledet
En da wella kousk-mintin, dreist Pariz 'm-eus nijet. »
« Braz-kenañ ez eo Pariz ! »
« Petra 'lavarez 'ta ? »
Evid gwir, diouz an uhel, eo doareou da veza,
Dioh ar pez am-eus gwelet e-barz va beachou,
Unan euz ar re vrasa etre an oll gêriou.
Mez petra ez eo Pariz evidon e-kichenn
Brazder ar bed ! med a-boan 'vel eur gruguill-verien.
Teir munutenn marteze 'm-eus laket d'he zreuzi,
Hag asur, anez out-te, ne zoñjfen ken enni.
Euz ar mor don 'm-eus gwelet an tarziou eonennuz ;
War lein meneziou uhel, an erh mezevelluz.
Se tu aze traou 'heller lavaroud braz meurbed,

Ha n’eo ket kêr Pariz war-zu an hini [2]a red,
 ‘M-eus aon, da spered yaouank hirio d’ober eun dro.
Selaou ! ‘mesk an oll tiez a zo berniet eno,
N’ez eus ket, va mignonig, nann unan, war va feiz,
E-harz an hini[3] ‘garfen diazeza va neiz.
Pegen gwelloh eo ama’ a-zindan an heol splann,
‘Mesk ar gwez, ar glazennou... Anavezoud a ran,
War levenn eul lenn[4] sklêr, ‘barz an draoñienn kuzet,
Eun ti-soul en hini[5] ez on prest gortozet.
Diwar an treuziou ‘santer ar c’hwez euz ar spern-gwenn
Hag euz ar bleuniou liren savet en he hichenn ;
Klevet e vez ar gwenan laouen o safroni,
Balafennou alaouret a ra an dro dezi...
Hag ar wreg pa am gwelo o tond a-dreuz an êr
A-denn-askell d’he zoenn e vousc’hoarzo seder,
Mall am-eus da erruoud. Kenavezo, kêzig.
Bev ‘vel m’o-deus bevet da oll dud. Reuzeudig
Ez eo peurvuia siwaz ! buhez re diwar ar mêz
A ya da glask er hêriou plijadur pe danvez.
Diszamant euz a Bariz, er vro ma’z out ganet,
O ! chom da vervel e-touez kerent ha mignoned.
Va hred, an traou burzuduz ‘hellfes gweled eno

2

3 pehini er skrid orin.
4 levenn eul lenn ribl ar ster
5 en hini : en pehini er skrid orin.
liren : l*li*.

Ne dalvont ket an êr yah a zeu deuz an neñvo’ !

Ar Vezenn hag ar Gaerell

D'ar Mestr Emil Ernault
(Barz ar Goued)

Tomm an amzer. Eur gaerell, eun deiz, a gouske c'hweg
War al leton, en disheol eun dervenn vodenneg,
Pa deuas eur horn-mezenn, dioh ar brank distaget.
War beg he fri da goueza. Setu-hi dihunet,
Ha, s^pontet oll, e tered 'n eur daol eur griadenn.
Hogen, eur raz he gwelas penn-follet o tremen.
« Petra 'zo en em gavet ? » 'houlennas eñ outi,
« Gwall-drubuillet ho kavan. »
« Bez' ez oan, emezi,
Dindan eur wezenn-dero o kousked, goude lein,
Hag eur pikol bod[6], siwaz ! 'zo kouezet war va hein...
Hag hep chom da echui konta e abadenn,
E laosk ar raz sebezet e-kreiz ar wenojenn.
Neuze ar raz, mar kredit, a red ma oar redeg,
War-zu ar waremm dosta da gaoud e amezeg.
« Ne ouezoh ket, Yann-Gonifl, pebez nevezenti
A zo hirio c'hoarvezet a-grenn-tost euz ho ti ?
War eur gaerell, eur wezenn, eur pez gwezenn dero,
Bremaig a zo kouezet ha flastret, eo maro.

[6] bod : brank.

Bet ez on bet va-unan o weled ar wezenn
Ha, raktal, ez on deuet, va mignon, d’ho kelenn. »
Emberr, da’n abardaez, Yannig, o troidal[7]
Dre ar parkeier melchon, ‘gavas konifled all
Ha, bodet en-dro dezañ, e tibunas dezo
Istor ar paour-kêz gaerell hag ar wezenn dero.
« ... Ya, beza ‘vijeh mantret, emezañ, o kleved
Trouz an dervenn o koueza e-kreiz tan al luhed.
Hag ar hurun o krozal... » Tra m’edo o prezeg
Eur big, an hini[8] ‘n em gave en eur vojennn haleg
E-kichennig a glevas Yann-Gonifl ha, kerkent,
Margod, al lapous begeg[9] da ‘n em lakaad en hent
‘Vid skign dre-oll ar helou : Asur eur hren-douar
Spontuz meurbed ha skrijuz ‘oa bet, war he lavar.
« Evid doare, emezi, bez’ ez int niveruz
Ar re a zo bet lazet... » Ar helou truezuz,
D’an antronoz, d’ar beure, a oe anavezet
Dre bevar horn ar hontre. An oll anevaled,
Er parkeier, er prajou, er strouez tro-war-dro,
Beteg menez ar hreier n’o ken kaoz etrezo.
Nag a wech e vez gwelet kelou en on touez
Mond euz a eil d’egile atao war gresk ivez ;
Rag kalz a dud dibreder a oar o diskuilla

[7] o troidal : o pourmen.
[8] an hini : p’hini er skrid orin.
[9] begeg : notenn el elor orin : bon bec.

Evel al loenedigou euz ar rimademm-ma’

Komz re a noaz

D’ar Gall brudet Phileas Lebesque

E-kreiz tommder eun devez hañv,
O tond euz a di eun den klañv,
Eul louzaouer, ‘n aotrou Maze,
War-zu e gêr a zistroe.

Luskellet gand bale reizet
E loen, Maze, hanter-gousket,
‘Laoske, dre an hent poultrenneg,
‘Giz ma kare mond e gazeg.

O klask eun tamm disheol eta,
Houmañ ‘gerze ‘n eur big-lamma[10]
Hag hed-ha-hed gand eur voger
Tosta ma helle ober.

Maze, ‘n eur zehi e hwezenn
A deuas da zevel e benn
Hag a welas, na pebez gwel !
Eur blokad prun oh an uhel,

[10] big-lamma : piltrota.

Prun dare, melen, marellet
A bikou ruz. Maze, techet
Da gomz outañ e-unan,
A zoñje kreñv : « O ! emezañ,

« O kaerra prun ! prun dudiuz !
Na c’hwi ‘vefe ‘ta kennerzuz !
D’ar beachour behiet meurbed
Gand an tommder hag ar sehed.

Asur, perhenn al liorz-ma’
Ne dafe ket da zinaha
Unan pe diou, pe deir brunenn
‘Vid distana va hornaillenn. »

Dre ma prezege evel-se,
O veza greet d’ar Brun dale,
Maze, ‘n eur deuler evez braz,
Gand kalz a boan a zegasas

Goustad e dreid war an diber[11]
Hag, harpet mad ouz ar voger,
‘Mqa en e zao war gein ar Brun
Hag o vond da gutuill ar prun,

[11] diber : dbr.

Pa zoñjas adarre, evel
'M-oa e gustum, a vouez uhel :
« Ne ve ket ebat va doare
Bremañ avad ma tegouezfe

Da dremen amañ eur gadal
Hag en em lakfe da youhal
(War digarez c'hoari eun dro,
Eun dro vrao din) : Ar Brun, aho ! »

Hogen, ar Brun he-deus klevet :
Sentuz, kerkent ez eo lohet,
Ha 'mesk ar vein hag ar hlazenn,
Maze a ra lamm-chouk-a-benn.

Oll bronduet e izili,
Ar paour-kêz den, gwadeg e fri,
En em zavet gwella ma hell,
En-dro dezañ 'reas eur zell.

Hag e welas e gazeg koz
An hini[12], war levenn[13] ar foz,
Souezet braz, chomet a-za',

[12] An hini : Pehini er skrid orin.
[13] levenn : ribl.

‘Zelle outañ ‘tond en eur gamma.

An daou Vevel hag an Oged

D’an Den a lezenn Erwan Fournis.

Eun devez, eu merour a gasas daou vevel
Da gerhed war o choug e oged d’ar hovel
El leh ma en-devoa, ar zizun dremenet,
He haset da aoza. « Ha kit dillo, paotred !
‘Vid ma hellim hirio ogeda, emezañ,
A-benn teilla warhoaz prajeier Penn-al Lann. »
Pa weljont an oged, unan ar vevelien,
Lemm a deod, a spered, a reas eur hoarzadenn,
‘N eur lavaroud : « Jezuz ! petra ‘zoñje eta
An ozah pa en-deus on degaset ama’ ?
N’eus ket, war an douar, daou zen da zond a-benn
Da zougen war o hein eun oged evel-henn ! »
Egile, eun den kreñv, eun tammig fougeer,
A respontas : « Daou zen ! Ne deo ket re bounner,
‘Vid eun den ! Va-unan d’he dougen on barreg ;
Va zikourit hepken da zamma ar benveg
Hag e welfot... » E-pad ma kerze daoubleget,
Ar paotr all, eur gwall bez, an hini[14] ‘yee dibehiet
A lavare dezañ : « Souezet-maro on ;
Pebez nerz ! va zud kêz ! c’hwi a zo eur Samson.

[14] an hini : p’hini er srid orin.

Ne-mefe ket kredet, nann, biskoaz kemend-all.
Nann, n'hoh-eus ket ho par e Breiz nag e Bro-Hall.
En em laha 'rafot. En an' Doue, lakit
An oged d'an douar ; eur pennnad ehanit
Ha va lezit da rei eun taolig skoaz deoh. »
« Tra, tra, eme Yann-zod, kaloneket muioh
Gand ar meuleudiou eged skuiz gand e veh,
N'em-eus tamm dienez. 'Vel-se, bezit dineh.
Hag evid diskouez deoh ar pez 'hellan ober,
Va-unan e fell din he has beteg ar gêr. »
Hag a-benn e teuas, 'vel m'en-doa lavaret,
Beteg ar porrastel da zougen an oged.

Eul lubaner oh ouzom a ra gaou :
Atao 'vez touellet neb a chom d'e zelaou.

An Alhweder, e Evnigou ha Perhenn eur Park

(Da houde La Fontaine)
D'ar srkivagner flour Frañsez Menez.

Ne fiz war den ebed nemed war da-unan,
A lavar La Fontaine, ha setu, emezañ,
Ar vojenn a zavas Ezop, pell amzer 'zo,
War ar hrennlavar-ze 'vid e skign dre ar vro.

An alhwidi a ra o neiz e-mesk an ed
Pa deu 'n nevez-amzer da lakaad dre ar bed
An eil deuz egile al loened da dostaad,
Ar pesked er mor don, ar bleizi 'barz ar hoad,
Hag an oll lapoused a glud war ar brankou,
Evel an alhwidi e glazenn ar parkou.

Unan euz ar re-mañ, koulskoude, e laoskas
Euz an nevez-amzer tremen eul loeenn vraz
Heb beza c'hoaz heuillet ar garantez.
'Benn ar fin, en despet euz e leziregez,
'Reas 'vel ar re all. E neiz d'ar buanna
Aozet, e tozv, e hor, e lak da zifluka
E viou. Hogen, an traou oll a yeas evel-se
Ar gwella ma hellent. An ed a oe dare

A-raog m’oa an torad, deut mad evelato,
Kreñv a-walh evid nij ha mond da redeg bro.
Ha trubuillet meurbed, a-raog mond, d’ar beure,
Da honid dezo boued, ar vamm a lavare
D’he lapoused bihan : « Red eo teuler evez
Hag ober mad ar ged ‘pad ma vezin er-mêz.
Ma teu perhenn ar park gand e vab dre amañ
- Hag e teuio, moarvad, hebdale, a gredan –
Selouit, emezi/ Diouz ar pez a laro,
Pep hini ahanom buan a ziskampo. »
Kerkent m’he-doa ar vamm kuitaet he bugale,
‘Tegouezas mestr ar park : « an ed, ma zo dare,
Emezañ. Kit, va mab, ha diosutu da bedi
On mignoned da zond d’on sikour da vedi,
Ha d’en em gaoud amañ warhoaz da houlou deiz,
Pep hini gand e falz. » Pa oe distro d’he neiz,
An alhweder a gav he horad oll spontet.
« O ! mamm, eme unan, bez’ en-deus lavaret
Pedi he mignoned da zond, mintin abred,
D’he sikour da vedi warhoaz ar parkad ed. »
« Mar n’o-deus lavaret netra ken a-hend-all,
N’ez eus ezomm ebed da glask eul lojeiz all.
Mez ar mestr, a dra zur, warhoaz a zistroio ;
Red e vo selaou piz ar pez a lavaro.
Keit-se, bezit laouen ; setu boued da zebri ;

Torrit bremañ ho naon ha kouskit dizoursi. »
Presig int oll hunet. An nozvez a dremen.
D'an antronoz vintin n'oa den war an dachenn.
An alhweder en-dro, 'teu ar mestr adarre,
'Vid an eil gwech, d'ober e weladenn veure.
« An ed-mañ ne dlefe ket beza en e za',
Ha ne dint ket dibeh oh ober heñvel tra,
On mignoned », 'mezañ. « Bet on bet genaoueg
'N eur lakaad va fiziañs en tud ken lezireg.
Va mab, red eo bremañ mond da di or herent
D'ober de' ar memez pedenn ha diagent. »
Ar spont a zo en neiz gwasoh eged biskoaz :
« Laavret he-deus, mamm, d'he herent dond warhoaz.
Deuet eo ar wech-mañ an termen da vond kuit. »
« Nann, nann, eme ar vamm ; va evnigou , bezit
Heb nehamant ebed ha chomit 'ta en peoh ;
Rag n'e' ket hirio c'hoaz e vo red deom-ni loh. »
Ar gwir a oa ganti. Karr ebed ne deuas
Beteg ar parkad ed. Ar mestr a lavaras
Neuze o weled se : « Va spered a zo dall
En asur, pa b'm-eus greet kement stad war re all.
Ne ouzoh ket, va mab, petra 'dleom ober !
Azaleg deiz warhoaz, kemerom or filher.
Gand tud on ti hepken, on edou a vedim
Hag e rafom on eost ar gwella ma hellim. »

An alhweder, kerkent ma klevas a dra-ma’ :
« An taol-ma’ eo avad poent braz da ziskampa.
Bugale, emezi, kerzit war va roudou... »
Ha buan, ha buan, kevred, an evnigou,
Oh en em eilpenna, ‘barz ar hlizenn vintin,
A zilojas oll hep trompill an daboulin.

Laer laeret

D'ar Markiz An Estourbeillon
(Hoël Bo Ereg)

Eun den a zoare dister a-walh da weled,
Dirag stal eur marhadour dillad koz, 'oa chomet
Da zelled eur pennadig. Pa droas en e benn
Antreal e-barz an ti, e touge eru chupenn
Kazi nevez war e vreh. Goulenn 'reas raktal
Digand ar marhadour : « Pegement, hep chipotal,
E kinnigfeh din, Aotrou, euz ar gwiskamant-ma' ? »
« Va den mad, ho kwiskamant ne dal' ket kalz a dra,
Eme ar hoz marhadour en eur ober ar van
Da zelled gand dispriz ouz ar chupenn ; mar roan
Ugent real eviti, e rafeh, a dra zur,
Eur marhad meur talvouduz.

-Daoust hag-eñ c'hwi 'zo fur ?
Pe goap a rit diouzin ? eun heveleb chupenn
A dal' evid pep hini ugent lur pe ouspenn. »
« Ugent lur a lavarit ? Mar brenfeh kemend all
Chupenn e-giz houmañ, 'hellfen serri va stal
A-benn nebeud amzer. »

« Lavarit din eta

M’ho ped, Aotrou, pehini eo ho ker diweza ? »
« Evem ‘m-eus deoh lavaret, ugent real, ha c’hoaz
E vefe evid ober plijadur deoh, siwaz ! »
« Ha koulskoude mar pefe ar chupenn da werza,
Ne houlennfeh ket outi daou skoed d’an nebeuta ? »
« Mar he gwerzfen, va mignon, daou skoed, me a gredfe
Em-efe greet eur marhad mad dreist-oll war ma fe’. »
« Mad-tre ! ‘me an tremener ; kemerit ho taou skoed ;
Me a gemer ho chupenn. »
« Petra ‘peus lavaret ?
« Va chupenn ? »
« Na petra ‘ta ? Deoh-c’hwi eo, aotrou kêz.
Distaget ‘m-eus anezi diouz ar hrog ‘zo er-mêz,
Hag en ti on antreet evid gouzoud he friz ;
Rag stumm euz ho kwiskamant a blije din iskiz.
Ha pegwir evid daou skoed e rit eun afer vad,
E hellom beza laouen on-daou euz or marhad.
Kenavezo, trugarez ! ho kuitaad a rankan. »
« Ola ! ola ! gortozit ! » youhe, kounnar ennañ,
Ar marhadour o redeg war-lerh ar prener fin.
« An dra-mañ ‘zo laeroñsi. »
« Evel deoh e larin. »
Respontas dezañ hemañ. « Eul leroñsi ervad,
Eo merka daou-ugent lur, ‘vel ho peus, va den mad,
Hen greet wa r eun tamm paper, gand eur spillenn staget

Ouz eur chupenn an hini[15], bremañ prizit daou skoed. »
Hag, hep chom dale pelloh, e tehas va homper,
Sederet braz o veza touellet eun trompler.

[15] an hini : pehini, er skrid orin.

Al Louarn hag ar Bleiz

D'an Drouiz Meur Erwan Berthou
(Kaledvoulc'h)

Alanig[16] al Louarn en em gavas eun deiz,
Diwez an abardaez, gand e gomper ar Bleiz,
'Tal eur ster goloet a skorn. Dre ma reent
Kompagnunez o-daou oh heuill ar memez hent,
Alanig a glaske, 'n eur gonta marvaillou,
Penaoz 'hellfe c'hoari eun dro vrao da Willou ;
Rag, a bell zo, en-doa outañ kasoni.
Tost d'ar ribl, e welas eun toull braz an hini[17]
'Oa bet kleuzet er skorn gand an dud diwar dro.
An toull-ze, 'pad an deiz, a zervije dezo,
'Giz eur puñs, da denna dour evid o loened.
Hogen, e-pad an noz digoumoul, yen meurbed,
En em stouve an toull gand ar skorn a-neve'.
Ar henta degouezet d'ar ster hen distouve
Hag, e labour echu, e laoske war ar skorn,
'Kichenn d'an toull neuze dizolo, ar helorn
'Vid servij d'ar re all. Al Loaurn a redas.
Pleget a-uz d'an toull, d'ar Bleiz e lavaras :

---

[16] Alanig : notenn el leor orin : Alainig, diminutif, de Alan, est le surnom populaire du renard dans les contes bretons ; comme "Guillou" est celui du loup.
[17] an hini : pehini er skrid orin.

« Ha plijoud a ra deoh pesked ispisial ? »
« Netra koulz da zebri ne gavan ; me ‘vo dall
Mar lavaran eur gaou », respont ar Bleiz.
« Setu,
‘Me Alanig kerkent, e tegouez deom a tu
D’ober peskadenn dispar a ziliou. »
« A zo mad ! Petra ‘ta, a houlennas Gwillou,
D’az sikour o zapoud a ve red din ober ? »
« Eun tammig pasianted hag eun nebeud amzer.
Ouz skouarn ar helorn, va lezit da staga
Ho lost ha goude-ze n’ho-pezo ken netra
D’ober, nemed, kluchet war muioh-mui izel,
Ha dre-ze ar helorn a ziskenno hep stroñs,
Heb glabousad nemeur an dour, beteg ar foñs.
Mez, Aotrou Gwillou kêz, daoust ha c’hwi a hello
Gouzañv gand pasianted ar yenienn haro ? »
« Farsal a rez moarvad, Alanig ! Gra founnuz,
Rag naon braz am-eus. » Al Louarn, dilloüz,
A stagas lost ar Bleiz ‘vid, dizale, redeg
‘N em lakaad er goudor dindan ar gwez haleg.
« Eun ali diweza, ‘me c’hoaz an ibil fall :
War digarez ebed diwallit da fiñval ;
Ar siliou ‘dehfe euz an toull heb distro
Hag e hellfem lared d’or hoan : Kenavezo !
Bezit atao dineh. D’ober ar ged ez an... »

Hag o veza komzet en doare-ze, Alan,
Gourvezet, e fri hir war e dreid astennet,
‘Chom da zell ouz ar Bleiz a-vremañ reviet.
Tremen ‘ree an amzer ; netra er zaill, avd,
Hag ar Bleiz a zoñje ‘n-defe, a galon vad,
Laosket eno ar zaill hag e besked an diaoul,
Ken tizet ‘oa e lost gand ar riou ‘barz an toull.
Mez en despet d’e boan, rag aon ar goaperez,
E kendalhe bepred gand e besketerez.
Hag e-pas se ar skorn, en eur zond tevoh c’hoaz
Tro e lost, e waske evel e-barz eul las.
Koulskoude, ‘barz an neñv, e teue an dremmwel
D’en em sklêrijenna. « Alan, n’ema ket pell
Ar mintin », ‘lavaras ar Bleiz. « Ar poent a zo
Deuet da voned kuit ahann. War va meno,
Ar zaill a dle beza leun-mik a ziliou,
Rag va lost a zo ken pounner », eme Gwillou,
« Ma ne hellan e loh. »
« Gortozit eta c’hoaz
Eur pennadig bihan : ne vezo bet biskoaz
Heñvel pesketadenn ! », a respontas ar gadal.
Klevet ‘veze dija ejenned o vlejal
Hag eur hillog o kan e halv da houlou-deiz,
En eur gêrig demdost. Bepred, war lost ar bleiz,
Ar skorn ‘waske gwasoh. « Va zikour da zacha

En diavez an toull an tanfoeltr kelorn-ma'.
Kaer 'm-eus ober, ar zamm 'zo re veh evidon, »
'Lavaras adarre Gwillou. « Skuiz-maro on.
Hast afo, Alanig, trouz botou a glevan
O tond war-zu ennom. Red eo tehed ahann,
Ha buan, ha buan.
« Gwall boent eo diskampa,
A dra zur, » 'me Alan. « Ez an da gimiada
Diouzoh war gement-se. Komper, kenavezo !
D'ar henta, va mignon. Sant Per d'ho sikouro ! »
Ha war ze, herr ennañ, 'vel eur had e redas.
O krena gand an aon, ar yenienn, siwaz !
Ha kounnaret dreist-oll, ar bleiz neuze lakaas
E oll nerz da êsa dibrada ar helorn,
Ha distaga e lost. Siwaz dezañ ! ar skorn,
Kreñvoh egetañ, a zalhe krog. Eur vandenn
Tud gand chas a deue diwar lein ar grehenn
'Trezkañ, hag, er gwel ar pour-kêz aneval
Luziet ha tregaset 'n em lakjent da youhal :
« Harz ar bleiz ! Harz ar bleiz ! Kis, kis, kis ! Hag ar chas,
O harzal a bouez-penn warnezañ a zaillas.
Ar wazed, euz o zu, gand o zreid-fouet kelenn,
Hen skourjeze ; ar gwad a ruzie e grohen.
Unan euz ar houërien, dre zegouez, a zouge
Eur gontell-laz ouz e houriz, seurt gourgleze,

E-barz eur gouin ler. E dihouina reiz
Hag e zavas evid peurechui ar bleiz
Hanter-varo dija, pa risklas war ar skorn.
Ar gontell, dre eurvad, a strinkas dioh e zorn
Hag, o koueza war lost ar bleiz, e drohas krenn.
Hag hep chom, mar kredit, da houlenn tra ouspenn,
Gwillou a red, a red, o laosk eno on zud
Sebezet braz dirag eun heveleb burzud.
Setu eñ savetaet, Doue ! en pebez stad !
Oll bronduet e gorv, e zae rouz leun a wad,
E lost kollet er stourm... Hag, o vond gand an hent,
Ar bleiz a hrozmole en eur skrigna e zent :
« An devez-se, m’hen tou, ‘vezo dit reuzeudig
Ma tapin kroz ennout, va mignon Alanaig ! »

Raz ar parkou ha Raz kêr

Troet ger ha ger diwar Horace[18]

D'ar Helenner Keltieg Per Ar Rouz.

Gwechall, Raz ar parkou a bedas ar Raz kêr
E gevareg[19], da zond da breda en e gêr.
'Vitañ da veza tost ha d'e-unan kaled,
N'eh esperne netra evid degemered
E gamaraded koz. Erruet en devez
Divizet etrezo, renket an tiegez,
Goude beza skubet gand evez al leurzi,
E ledas eur gwiskad kolo fresk warnezi,
Hag e lakaas dirag e vignon 'n em gavet
Ar gwella euz an traou en-devoa dastumet :
Greun kerh ha piz-bihan, rezin seh, tammigou
Kig-sall hanter grignet ; goude, en e henou,
E tegasas dezañ fourmach ha kraoñ-kelvez.
En eur gemma ar goan, e klaske, ar raz kêz,
Beza treh war an heug euz eun ostiz figuz,
Ne daole war bep tra 'med eun dant disprizuz,
Daoust da ze e-unan, mestr an ti koulskoude,

[18] Horace : not enn el lero orin : Satires. Livre II ; satire VII.
[19] E gevareg : e vignon.

‘Vid lezel an traou mad d’ar hêriad, ne zebre
Nemed heiz ha dreog. « Peseurt plijadur ‘ta,
Eme neuze raz kêr, e kavez o veva
‘Mesk ar reier uhel, war gostez eur menez,
‘Kreiz ar hoajou teñval, e-barz an dienez !
Va hred, va hevareg, deus ganen beteg kêr :
Eno ‘vez ebatou, festou en peb amzer.
Peb den, war an douar a rank mervel d’e dro,
Ha na braz na bihan na deh dioh ar maro.
Setu perag, e-pad ma hellez, va homper,
O soñjal pegement ar vuhez a zo berr,
Eo red dit kemer lod euz an traou dudiuz
A zo e-barz ar bed ha beva evuruz. »
O kleved kement-se, laouen braz, ar mêziad
‘Lampas er-mêz e doull evid heuill ar hêriad.
Ha setu-int o-daou, kevred, da foueta bro,
Ha buan ha buan, rag c’hoantaad ‘ree dezo
Gonid kêr ‘pad an noz dre zindan ar muriou.
An noz a yee dija da guitaad an neñvou,
Pa ‘n em gavjont e-barz e sal vraz eur palez
El leh ez oa chomet, da houde eur banvez,
Restachou niveruz a-wel da zegas c’hoant,
Hag o vogedi c’hoaz e-barz plajou arhant.
Ha neuze ar raz kêr, o veza greet dioustu
Azeza e breder war eur pallin mouk-ru’,

A zervij dezañ meuz war veuz ‘n eur o zañva,
Evel eur blasaer, e-unan da genta.
Ar houër a vennige, seder, e stad nevez
Hag, en eur zebri c’hwek, ‘hoarze el levenez.
Souden, trouz dorojou o lakaad en o za’,
Hag o-daou da redeg o klask en em denna,
War gren, hanter-varo gand ar spont krog enno.
Na kogn ebed na toull kuz en nebleh evito ;
Gand harzadou ar chas an ti braz a ziston.
« O ! ‘me raz ar parkou, pebez taol evidon !
N’eo ket ar vuhez-ma’ eo a fell din avad.
Bez yah hag evuruz. Kenavo ! kamarad.
Distrei a ran d’am zoull ‘leh ‘tebrin adarre
Va fiz bihan korneg e-barz ar zurente’.

Salud digoridigez ar Gorsedd en Uhelgoad
(An 19 a viz Eost 1929)

‘Vid tremen di an hañv, eur hornig koant e-touez
Ar re goanta Kerne eo asur Uhelgoad,
War ribl al lagenn hlaz, gourizet gand ar gwez,
Bleuenn euz an Arre, Rouanez an Argoad.
Skol ar Varzed, hirio, ama’ en em zerret
A zeu d’az saludi, o ! kêr ken karadeg !
Trugarez d’on beza ken mad degemeret
E bro ar hoajou braz, an traoñiennou meineg.

Trugarez ! Aotrou Mêr, ha deoh-oll, Aotroune’,
Ho-peus on skoazellet evid aoza lidou
Ar Gorsedd er bloaz-ma’, war gostez ar Mene’.
Gand anaoudegez vad e trid or halonou
O weled en-dro deom kement a dud pedet.
Ha trugarez ! dresit-oll, d’on hendirvi geltieg,
Euz an tu all d’ar mor, d’or pedenn deredet
E bro ar hoajou braz, an traoñiennou meineg.

Trugarez ! deoh ivez, priñsezed grasiuz[20],
Evel evnig ar hoad pa darz an heol-mintin,
Dirag ho koantiri, ho mousc’hoarz azeuluz,

[20] Rouanezed Kerne.

Eur zoñjezon dener ennom a gan lirzin.
Oh ho kweled ken fresk en ho tillad flouret,
Eh hetom, d'ho skwer vad, gand ar yez vrezoneg,
Giziou on tadou-koz bepred ra vo miret
E bro ar hoajou braz, an troñiennou meineg.

Kan

Gand doujañs, saludom, ar Gorsedd digoret[21],
Rener ar Republik. – Unanet ha kevret,
Youhom oll a-boan-penn evel tud kaloneg :
Bevet Bro-Hall ha Breiz, er bed oll enoret !
Ha bro ar hoajou braz, an traoñiennou meineg !

[21] ar Gorsedd digoret : notenn el leor orin : Kement-se evid senti ouz giz koz ar Gorsedd, a hourhemenn saludi Pennrenez ar vro.